

Hämeen ympäristön nykytila

Luonto ja maaperä

Kanta-Häme sijaitsee eteläisten rannikkoseutujen ja Järvi-Suomen vaihtumisvyöhykkeellä, minkävuoksi maakunnan luonnonolosuhteet ovat varsin monimuotoiset. Maakuntaa halkoo useita jääkauden loppuvaiheen aikana syntyneitä harjuksoja, joiden ikä vaihtelee 12 000–10 000 vuoteen. Harjut ovat muodostuneet kaakosta luoteeseen peräytyvän jään reunavyöhykkeessä sulamisvesivirtojen yhteyteen. Jääkauden vaikutukset ovat siis voimakkaasti havaittavissa maakunnassa. Maakunnan yleisin maalaji on moreeni, joka verhoaa isoja alueita vaihtelevan paksuisina kerroksina. Myös sora- ja hiekkamuodostumat sekä laajat savikot ovat yleisiä. Korkeusoloiltaan maakunta on melko tasainen. Alavimmat alueet löytyvät Vanajaveden ja Loimijoenlaaksoista, korkeimmat taas Evon alueelta. Suoalueita maakunnassa on vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Kanta-Hämeen kokonaissuoala on noin 36 000ha.

Maakunta kuuluu eteläboreaaliseen metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen ja sen vuokkovyöhykkeeseen, jossa vallitseva metsätyyppi on lehtomainen kangas. Ekologisen verkoston kannalta merkittäviä luonnon ydinalueita Kanta-Hämeessä on noin 2 300km² mikä on noin 40 % maakunnan kokonaispinta-alasta. Laadullisesti edustavia metsä-, suo- ja vesi- luonnon ydinalueita näistä on noin 1000 km².

Päijät- ja Kanta-Hämeen metsät ovat valtakunnan metsien inventoinnin mukaisesti kehitysluokkajakaumaltaan tasaiset ja mahdollistavat hyvin sekä puutuotannon että talousmetsienluonnonhoidon edistämisen. Metsä on nykyisellä hakkuutasolla Kanta-Hämeessä niukasti hiilinielua. Ilmastonmuutoksen hillitsemisen keinoissa on otettava huomioon, miten nopeasti eri toimenpiteet vaikuttavat hiilensidontaan. Hakkuiden vähentäminen lisää välittömästi metsien hiilinielua, mutta pitkällä aikavälillä, eli vuosikymmenien kuluttua, hakkuiden rajoittamisella voi olla negatiivinen vaikutus hiilitaseeseen. Toisaalta metsänhoidolla voidaan vaikuttaa nopeasti hiilivarastoihin ja -nieluihin. Nopeasti hiilinielua lisääviä toimenpiteitä ovat metsien lannoitukset. Muut keinot, kuten puuttomien alueiden metsitys ja jalostetun viljelymateriaalin käyttö, lisäävät hiilensidontaa ja hiilinielua vuosikymmenien kuluttua. Esimerkiksi yhteiskuntarakentamisen ja muun infran alle menetettyä metsäpinta-alaa voidaan kompensoida avoimien alueiden metsityksillä. Hämeen taimikoista valtaosa on kuusikoita, lehtipuutaimikoita on sen sijaan niukasti. Tuhoriskiä voidaan pienentää suosimalla sekametsiä ja kasvupaikalle sopivia puulajeja. Lähitulevaisuudessa suurimpia ilmaston lämpenemisestä ja sääolojen äärevöitymisestä johtuvia tuhoriskejä ovat juurikäävän leviäminen, lumi- ja tuulituhot sekä kirjanpajatuhot. Puulajeista etenkin kuusen tuhoriskin katsotaan kasvavan tulevaisuudessa. (Hämeen metsäohjelma 2021-2025)

Luonnonhoidolla ja luonnon monimuotoisuudella on tärkeä rooli Kanta-Hämeen kestävässä metsätaloudessa. Monimuotoisuuden turvaaminen ei ole pois metsän tuotosta, vaan esimerkiksi määräaikaisella suojelusopimuksella voi saada korvausta

sellisestä alueesta, mikä ei muuten tuottaisi tuloja. Metsien monimuotoisuus on myös kehittynyt talousmetsissä hyvään suuntaan mm.lahopuun määrän lisääntyessä ja vapaaehtoisen Metso-ohjelman edetessä. Monimuotoinen metsä on vastustuskykyinen tuhoja ja ilmastonmuutosta vastaan. (Hämeen metsäohjelma 2021-2025)

Vedet

Vedenhankinnan kannalta käyttökelpoisimmat pohjavesivarat sijaitsevat lajittuneissa sora- ja hiekkakerrostumissa, kuten harjuissa ja suurissa reunamuodostumissa. Hämeen pohjavesivarat ovatkin runsaat. Pohjavesialueita on noin 250 kappaletta ja pohjavesi on yleensä laadultaan hyvää. Kanta-Hämeen maakunnan pinta-alasta on vesistöjen peitossa n. 9% joka on 490 km². Järviä ja lampia on yhteensä noin 800 kappaletta, joissa on rantaviivaa yhteensä 2560 km.

Kanta-Hämeen pintavedet kuuluvat pääosin Pohjanlahteen virtaavan Kokemäenjoen vesistöalueen latvaosiin, lisäksi pienemmät alueet purkavat Suomenlahteen purkavien Vantaanjoen vesistöalueen (mm. osa Riihimäen kaupungin vesistöistä), Mustijoen vesistöalueeseen (osa Hausjärven vesistöistä) sekä Karjaanjoen (Lopen eteläiset osat) ja Paimionjoen (Tammelan eteläiset osat) latvavesien kautta. Kokemäenjoen vesistöön purkautuvat vedet kulkevat kolmea pääreittiä myöden, jotka tapaavat toisensa Kokemäenjoen pääuomassa vasta Huittisten kohdalla, jossa Loimijoki ja Kokemäenjoen pääuoma yhdistyvät. Vanajan reitin ja Hauhon-Längelmäveden reittien vedet kohtaavat toisensa aikaisemmin, Vanajanselän pääaltaassa Valkeakosken alapuolella.

Vesistöjen tilassa on merkittäviä alueellisia eroja, riippuen järvien ja jokien sijainnista sekä niiden historiasta ja nykyisestä valuma-alueen maankäytöstä ja asutuksesta. Kanta-Hämeen vesistöjen tilassa on tyypillistä se, että vesistöreittien latvaosista vedet lähtevät laadultaan erinomaisina tai hyvinä, mutta heikkenevät alavirtaan tultaessa tyydyttävään tai jopa välttävään tilaan.

Heikoimmassa kunnossa olevat vedet sijaitsevat pääosin maatalousvaltaisilla alueilla sekä suurimpien asutuskeskusten lähetyvillä. Vesien tilassa näkyvät myös historialliset vaikutukset, kuten teollisuuden ja asutuksien heikosti tai ei lainkaan puhdistetut jätevedet; ne näkyvät järvien pohjasedimenteissä vieläkin mm. aiheuttaen järvien sisäisen kuormituksen lisääntymistä. Jokivedet ovat kokonaisuudessaan selvästi heikommassa tilassa kuin järvet. Suurista vesistöalueista Hauhon reitin vedet ovat keskimääräisesti laadultaan parhaimmat, Loimijoen suunnalla sekä Vanajan reitin alaosissa on runsaasti ekologiselta tilaltaan tyydyttäviä-välttäviä vesiä. Kanta-Hämeessä erinomaisia tai hyviä järviä on 57 % luokiteltujen järvien kokonaispinta-alasta.

Pintavesiin ilmastonmuuton vaikuttaa erityisesti sadannan lisääntymisen kautta. Vesistötulvien todennäköisyys kasvaa ja sateiden huuhtomat maa-ainekset lisäävät ravinteita vesistöissä.

Vesistöjen lämpeneminen ja talvisen jääpeitteen puuttuminen saattavat haitata kalakantojen säilymistä ja lisääntymistä.

Maisema ja kulttuuriympäristö

Hämäläinen kulttuuriympäristö kattaa kaikki ihmistoiminnan aikakerrokset ja on sisällöltään monipuolinen ja monimuotoinen. Sille on kautta aikain ollut ominaista vahva yhteys luontoon ja maisemaan. Kulttuuriympäristön kehitys on alkanut heti viimeisimmän jääkauden jälkeen ihmisen asuttaessa jään ja veden alta vapautuneen maan. Täysin koskemattonta luonnonmaisemaa Hämeessä on melko vähän. Viljelyyn sopiva maa on lähes kokonaisuudessaan peltoina ja asutus on kehittynyt jo kauan sitten vakiintuneille sijoille, missä olo- suhteet ovat olleet ihmisasutukselle edullisimmat.

Metsäisiksi ovat jääneet maaperältään karut ja vaikeasti muokattavat ylänköalueet. Hämäläisen kulttuuriympäristön merkittävimmät tihentymät sijaitsevat suurten vesireittien varrella. Vesireittien lisäksi kulttuuriympäristön tihentymiin ovat vaikuttaneet useat vanhat, usein harjuja seurailevat maakulkureitit sekä paikalliset luonnon tarjoamat olosuhteet kulloisenkin ajan ihmisen elinkeinoille ja muulle elämäntavoille.

Hämäläisen kulttuuriympäristön maakunnallisia erityispiirteitä voidaan hahmottaa seuraavasti:

- Kulttuuriympäristö kokonaisuutena: vahva suhde luontoon, pitkä ajallinen kerroksisuus, arvojen päällekkäisyys, liikenneyhteyksien vaikutus, seudulliset vaihtelut
- Maisema: maisemakuvan monipuolisuus maisematyypeittäin, harvaan asutut metsäiset ylänköalueet, asutut vesistöihin tukeutuvat laaksot, viljely- ja vesistömaisemat ja niiden yhdistelmät, harjut maisemakuvassa
- Arkeologinen kulttuuriperintö: rautakauden näyttävät muinaisjäännökset (linnavuoret, kuppikivet, miekanhiontakivet), kivikautisen asutuksen tihentymät
- Rakennettu kulttuuriperintö: keskiajan monumentit (linna, kivikirkot, tiestö), hyvin säilyneet vanhat kylät, kartanokulttuuri, liikenteeseen liittyvä rakentaminen (rautatiearkkitehtuuri), maanpuolustuksen ja julkishallinnon rakentaminen, tiilirakentaminen, pikkukaupunkikulttuuri
- Perinnemaisemat: katajakedot, metsälaitumet

Kanta-Hämeen maataloudelle tyypillistä on laaja-alainen kasvinviljely. Viljelykäytössä olevaa peltoalaa maakunnassa on noin 104 000 ha, joka on noin 18 % maakunnan kokonaispinta-alasta. Pellot eivät ole sijoittuneet tasaisesti maakuntaan, vaan maakunnassa on havaittavissa selkeitä peltokeskittymiä. Kanta-Hämeen pelloista suurin osa, noin 84 %, on maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä. Laajin yhtenäinen peltoalue on Lounais-Hämeessä Forssan, Humppilan, Jokioisten Ypäjän ja Tammelan kuntien alueella sijaitseva 29 838 hehtaarin suuruinen alue. Toiseksi suurin alue sijaitsee Janakkalan, Hausjärven ja Riihimäen kuntien alueella ja on kooltaan 13 750 ha.

Maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita sijaitsee jokaisen hämäläisen taajaman ympärillä.

Ilmastonmuutos voi parhaimmillaan pidentää kasvukautta ja mahdollistaa viljelyn yhä pohjoisempana, mutta toisaalta vieraslajien ja kasvitautien tuhot voivat lisääntyä maataloudessa ja metsissä. Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa jo nyt maatalouteen maakunnassamme. Sään ääri- ilmiöiden voimistuminen ja niiden vaihtelut, kuten tulvat, kuivuuskaudet, myrskyt ja niiden aiheuttamat haitat vaikuttavat välittömästi viljelyksiin ja aiheuttava ylimääräisiä toimenpiteitä. (mtk.fi/ilmasto)

5.2.4. Ilma ja melu

Ilmanlaatu on poikkeustilanteita lukuun ottamatta terveellisen elinympäristön vaatimusten mukainen. Ilmansuojelutoimenpiteet ovat vähentäneet teollisuuden ja energiantuotannon päästöjä ilmaan, mutta samalla liikenteen suhteellinen osuus ilman pilaajana on lisääntynyt. Liikenne on myös merkittävin melun aiheuttaja.